

Kulturstrategiskt program för Stockholms stad, Diarienummer: KS 2020/1109

Remissvar från Konstnärernas Riksorganisation

Till

Stockholms stad, Kommunstyrelsen, Rotel X
Ragnar Östbergs plan 1, Stadshuset, 105 35 Stockholm
kommunstyrelsen@stockholm.se

Diarienummer: KS 2020/1109

Om remissvaret

Konstnärernas Riksorganisation är en intresseorganisation som företräder fler än 3300 professionella bild- och formkonstnärer (bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare) i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för våra medlemmar och konstnärskåren som helhet. Cirka 865 av våra medlemmar är bosatta i Stockholms kommun. Vi vill härmed lämna synpunkter på Stockholms stads kulturstrategiska program som vi hoppas att staden kommer att beakta.

Remissvaret är utarbetat av Konstnärernas Riksorganisation och Konstnärernas Riksorganisation Stockholms län.

Inledning

Vi välkomnar att Stockholms stad beslutat sig för att ta fram en kulturstrategi. Den programförklaring som behandlas i detta remissvar har en ambitiös hållning i det att den lyfter fram kulturlivets betydelse för att upprätthålla ett demokratiskt samhälle, bidra till ett bra liv för stadens invånare och en bättre stad för alla.

Visserligen hävdar författarna att det kulturstrategiska programmet inte avser att täcka hela det kulturpolitiska fältet, men samtidigt sägs att *”Detta kulturstrategiska program ska inspirera och vägleda samarbeten. Med utgångspunkt i varje nämnds och bolags kärnuppdrag förverkligas kulturens potential för stadens och stockholmarnas bästa”* (s. 5).¹

Det är med andra ord ett program som är tänkt att ha konsekvenser för stockholmarna, konstlivet och för konstnärerna. Därför tycker vi att det också är rimligt att ställa höga krav på strategins innehåll.

I följande avsnitt kommer vi att behandla några av de skrivningar i programmet som särskilt rör bild- och formkonstnärerna.

¹ Alla sidhänvisningar i remissvaret hänvisar till sidor i remissutgåvan av det kulturstrategiska programmet, om inget annat anges.

Bild- och formkonstnärerna

Vi ser det som mycket anmärkningsvärt att den professionella bild- och formkonsten, med dess utövare och verksamheter, är så frånvarande i det kulturstrategiska programmet. Ordet konstnär förekommer visserligen ett par gånger, men frågor som rör vikten av konstnärlig infrastruktur och produktionsplatser för det professionella konstlivet – såsom konstnärateljéer, kollektivverkstäder, utställningsrum, kommersiella gallerier eller konstnärsdrivna organisationer – nämns bara i förbifarten, om ens alls.

Det kulturstrategiska programmet utgår från **två perspektiv**: 1) *Lika möjligheter att ta del av och skapa kultur* och 2) *Ett kreativt och attraktivt Stockholm*. Det är framför allt i det senare perspektivet som vi förväntar oss att hitta strategier för professionella bild- och formkonstnärer.

I programmet används företrädesvis begreppet **kulturella och kreativa näringar** (KKN) för att beskriva kulturverksamheter (s. 15). I redogörelsen för Perspektiv 2 kan vi läsa: *”De kulturella och kreativa näringarna är delar av den snabba teknikutvecklingen. De karakteriseras av många solo- och startup-företag som samarbetar i nätverk och på digitala plattformar”*. Redan här är det uppenbart att programmet anlägger ett smalt perspektiv på kulturella och kreativa näringar som exkluderar väldigt många kulturverksamheter. Vi frågar oss om detta verkligen är en rimlig hållning för ett översiktligt kulturstrategiskt program som detta.

Vi ser i programmet en tendens att lyfta fram vissa typer av sektorer inom de kulturella och kreativa näringarna – som teknikföretag, ”digitala kulturformer” och dataspelsindustrin (se exempelvis s. 10, 15, 29), samtidigt som dessa bara representerar en liten del av den omfattande och mångfacetterade kulturella aktivitet som bedrivs i staden.

Vi anser att det är mycket anmärkningsvärt att ett översiktligt kulturstrategiskt program som detta innehåller formuleringar som exkluderar breda grupper av kulturutövare och centrala kulturverksamheter.

Strategiska mål för bild- och formsektorn

Stockholms stad är en betydande aktör inom bild- och formkonsten i Sverige. Liljevalchs konsthall och Kulturhuset Stadsteatern är spetsinstitutioner för utställningsverksamhet med höga besöksiffror. 2018 såg 189 347 besökare Lars Lerins utställning på Liljevalchs och för tredje året i rad lockade Vårsalongen på Liljevalchs över 100 000 besökare 2020.² Fastighetskontoret och de kommunala bostadsbolagen hyr ut cirka 450 ateljéer till konstnärer, och lokaler till Konstnärernas Kollektivverkstad i Farsta.³

Staden har därtill ett ateljéstöd som är av stor betydelse för sektorn och stöttar många konstnärsdrivna verksamheter och projekt, har en framskjuten position som beställare

² ”Nytt publikrekord för Liljevalchs”, *SVT Nyheter Stockholm*, 2019-01-09 <<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/nytt-publikrekord-for-liljevalchs-konsthall>> (hämtad 2020-11-25); Liljevalchs Konsthall, *110 220 såg Vårsalongen 2020*, <<https://www.liljevalchs.se/om/aktuellt/110-220-sag-varsalongen-2020/>> (hämtad 2020-11-25).

³ Stockholms stad, Dnr. 2.6-190/2016, Kulturförvaltningen och Fastighetskontoret, *Ateljéstrategi 2017-2020*, (2016), s. 9; Konstnärernas Kollektivverkstad Stockholm, *Verksamhetsberättelse 2019, 2020*, s. 2.

av offentlig konst, samt anställer bild- och formkonstnärer som lärare inom kulturskolan. Just på grund av den position som Stockholms stad har i Svenskt konstliv är det anmärkningsvärt att det inte finns några strategiska mål rörande bild- och formkonsten och konstnärerna i det kulturstrategiska programmet.

I avsnittet ”*Samverkan om de kulturella och kreativa näringarna*” (s. 29) så nämns bild- och formsektorn bara i en fotnot, och de strategiska inriktningar som nämns under *Arbetsätt för de kulturella och kreativa näringarnas olika behov* (s. 31) innehåller bara vaga formuleringar och svårtolkade strategiska målbilder.

Vi tolkar vissa formuleringar på sidan 31 som att staden vill förändra sitt sätt att stötta kulturverksamheter – till exempel att ”*fler kreativa företag (ses) som de entreprenörer de ofta är och lotsas in i stadens generella modeller för entreprenörsstöd*”, eller att ”*Stockholm Business Region och kulturnämnden utvecklar stadens stödformer och strukturer*” – men vi efterlyser skrivningar som tydliggör vilka konsekvenser detta förväntas få för bild- och formkonstnärerna.

Med tanke på att Stockholm har en viktig roll i svenskt konstliv, och att Stockholms stad är en viktig aktör i stadens konstliv är det förbluffande att bild- och formkonsten knappt omnämns i det kulturstrategiska programmet.

Konstnärernas villkor

Det är oroväckande att det i programmet helt saknas skrivningar som rör vikten av att Stockholms stad är en ansvarsfull uppdragsgivare och hur den avser att arbeta för **goda villkor för bild- och formkonstnärer** och andra kulturutövare.

Redan på sidan 5 konstateras att: ”*En stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati och ett hållbart samhälle i linje med stadens genomförande av Agenda 2030*”. Ansatsen att en stark och oberoende kultursektor är en förutsättning för genomförande av Agenda 2030 är mycket bra, men vi vill påminna om att även **goda arbetsvillkor** är en del av Agenda 2030 under **mål 8**.⁴

Ett sätt att förbättra villkoren för bild- och formkonstnärer är att säkerställa att avtalet för **Medverkans- och utställningsersättning** (MU-avtalet) tillämpas när konstnärer ställer ut i stadens utställningsrum och att se till att konstnärer även får ersättning för den arbetstid de lägger ned vid en utställning, den så kallade **medverkansersättningen** i MU-avtalet.⁵ Ett annat sätt är att alltid följa våra **arvodesrekommendationer** när konstnärer anlitas för föreläsningar eller andra uppdrag.⁶

⁴ UNDP i Sverige, *Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt*, <<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-8-anstandiga-arbetsvillkor-och-ekonomisk-tillvaxt/>> (hämtad 2020-11-26).

⁵ Statens Kulturråd, *Avtal för konstnärers ersättningar (MU-avtalet)*, <<https://www.kulturradet.se/om-oss/mu-avtalet/>> (hämtad 2020-11-26).

⁶ Konstnärernas Riksorganisation, *Uppdrag och avtal*, <<http://www.kro.se/mu-och-avtal>> (hämtad 2020-11-26).

Vi tycker också att det är beklagligt att programmet inte tar upp vikten av att upprätthålla principen om **armlängds avstånd** mellan politiken och kulturskaparna, något som är särskilt angeläget i en tid när den principen utmanas.

Vi anser att Stockholms stad bör gå i bränschen för att säkra goda arbetsvillkor och skäligen avtal för konstnärer och garantera att armlängds avstånd upprätthålls. Kulturstrategin borde därför kompletteras med skrivningar om hur staden ska bidra till att bild- och formkonstnärernas villkor stärks.

Stadsplanering och den offentliga konsten

Stadsutveckling är ett av programmets fem strategiska områden (s. 17-19). Här sägs att: *"Stockholm ska växa med ett livskraftigt kulturliv vilket förutsätter att kulturlivets behov och förutsättningar blir en tydligare del i stadens olika stadsutvecklingsprocesser"*. Som strategiska inriktningar anges bland annat att berörda förvaltningar och bolag ska samverka i syfte att planera för ändamålsenliga lokaler för det samlade kulturlivet, och att lokaler för konst och kultur skall beaktas vid större stadsutvecklingsprojekt.

Vi välkomnar att Stockholms stad tar initiativ till att få in kulturverksamheter i planeringen av staden. Detta är något som vi har efterlyst länge och vi ser fram emot att inleda en dialog med staden om hur bild- och formkonstens verksamheter – som till exempel konstnärsateljéer och kollektivverkstäder såväl som gallerier, konsthallar, offentliga konstverk och andra platser där konst produceras eller visas – kan infogas i ett sådant planeringsarbete.

Vi saknar däremot skrivningar i programmet som rör **gestaltad livsmiljö**, den **offentliga konsten** och **enprocentsregeln**. Den offentliga konsten är en av de mest tillgängliga konstformer vi har i samhället. Den utgör en självklar del av samhällets gestaltade livsmiljöer där den bidrar till att skapa intressanta, harmoniska och väl gestaltade platser. Regeringen gör i sin proposition "Politik för gestaltad livsmiljö" bedömningen *"att offentlig konst utgör ett centralt område inom fältet gestaltad livsmiljö. Konsten kan skapa helt nya sammanhang och förändra upplevelsen av en plats i grunden. Konsten kan förstärka befintliga och bidra till nya såväl estetiska som sociala värden. Genom konst och konstnärliga processer kan även invånarnas perspektiv och unika kunskap om platsen ofta tas tillvara. Det kan i förlängningen skapa stolthet och gemensam känsla av ansvar och ägandeskap"*.⁷

Enprocentsregeln är en princip som anger att en procent av budgeten vid ny-, om- och tillbyggnation ska avsättas för konstnärlig gestaltning. Enprocentsregeln har haft stor betydelse för att offentliga byggnader och miljöer runt om i Sverige berikats med konstnärliga gestaltningar. Den har fått bred spridning och legitimitet genom att det är en tydlig och lättförståelig princip. Den garanterar att det hela tiden skapas ny konst som är tillgänglig för alla medborgare, och som är utförda av professionella konstnärer.

Vi välkomnar att Stockholms stad tar initiativ till att få in kulturverksamheter i stadsplaneringen men saknar skrivningar om den offentliga kons-

⁷ Sveriges regering, Kulturdepartementet, prop. 2017/18:110, *Politik för gestaltad livsmiljö*, 2018-02-22, s. 68.

ten, gestaltade livsmiljöer och enprocentsregeln i det kulturstrategiska programmet.

Förslag till Stockholms stad

Med anledning av de synpunkter som vi redogjort för ovan vill Konstnärernas Riksorganisation föreslå följande åtgärder för att säkerställa att Stockholms stad strategiska arbete på kulturområdet är relevant för stadens bild- och formkonstnärer.

- Gör om det kulturstrategiska programmet med ett bredare perspektiv på stadens kulturliv, i dialog med Konstnärernas Riksorganisation, KLYS och andra intresseorganisationer för kulturutövare och aktörer i konstlivet, så att det även inkluderar skrivningar om bild- och formkonsten.
- Säkerställ att Stockholm stad arbetar för att förbättra bild- och formkonstnärernas villkor i alla former av uppdrag. Säkerställ att MU-avtalet följs – även avtalets medverkansdel – närhelst staden står som arrangör av utställningar. Följ Konstnärernas Riksorganisations arvodesrekommendationer vid föreläsningar och andra uppdrag.
- Utveckla arbetet med att infoga konst- och kulturverksamheter i stadsplaneringen – såväl publika verksamheter som produktionsplatser som till exempel ateljéer och kollektivverkstäder – i samråd och samarbete med konstnärorganisationerna och andra aktörer i konstlivet. Tillsä till stadsplaneringen genomsyras av konst och kultur – något som kartläggs i den parlamentariskt framtagna propositionen *Politik för gestaltad livsmiljö*. Säkerställ att enprocentsregeln följs.
- Ta fram en handlingsplan för bild- och formkonsten som omfattar ateljéer och kollektivverkstäder, den offentliga konsten, större och mindre utställningsrum, kulturskolan och andra verksamheter som berör bild- och formkonsten – för att garantera konstlivets fortlevnad efter corona-pandemin.
- Tillsätt referensgrupper bestående av konstnärer till kulturlots-funktioner och andra för konstnärerna strategiskt viktiga verksamheter.
- Ta del av KRO:s handledning, "Så kan kommunen kvalitetssäkra sin kulturpolitik" som innehåller en rad råd och tips på åtgärder för en hållbar konstpolitik som ger medborgarna konst och kultur av hög kvalitet.⁸

⁸ Konstnärernas Riksorganisation, *Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstnärspolitik*, <<http://www.kro.se/kommuners-konstpolitik> >, 2017.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis välkomnar vi att Stockholms stad nu beslutat sig för att ta fram en kulturstrategi men finner det mycket anmärkningsvärt att **den professionella bild- och formkonsten knappt omnämns i programmet** och att det saknar tydligt formulerade strategier som är relevanta för bild- och formkonsten, både för de professionella konstnärerna, såväl som andra aktörer inom konstfältet – liksom för konstens infrastruktur.

Programmets förslag och formuleringar som relaterar till bild- och formkonsten är vaga, abstrakta och svårbedömda. Vi saknar också skrivningar som rör vikten av skäliga villkor för kulturskapare och frågan om armlängds avstånd mellan politiken och professionen.

Corona-pandemin har haft stora negativa konsekvenser för kultursektorn som ännu inte kan överblickas, och vi ser ett stort behov av en kulturstrategi som tar ett brett grepp på frågan om konst- och kulturlivets framtid i Stockholms stad, som omfattar den mångfald av verksamheter som utgör Stockholms konstliv, och som tas fram i dialog med kulturlivets organisationer och näringar.

Vi föreslår därför att Stockholms stad skriver om och breddar det kulturstrategiska programmet, i dialog med Konstnärernas Riksorganisation, KLYS och andra intresseorganisationer för konstnärer och aktörer i konstillivet.

Med förhoppning att ni hör av er om ni vill att vi ska förtydliga något, eller har frågor, och att ni reviderar ert kulturstrategiska program utifrån våra förslag.

Vänliga hälsningar

Jon Brunberg, ordförande i Konstnärernas Riksorganisation Stockholms län

Sara Edström, riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Zandra Thuvesson, kulturpolitisk strateg, Konstnärernas Riksorganisation

Konstnärernas Riksorganisation

Växel: 08 54 54 20 80

Adress: Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

www.kro.se

www.facebook.com/KonstnarernasRiksorganisation/

www.twitter.com/konstnarerna

www.instagram.com/konstnarernas/

Nyhetsbrev: www.kro.se/nyhetsbrev